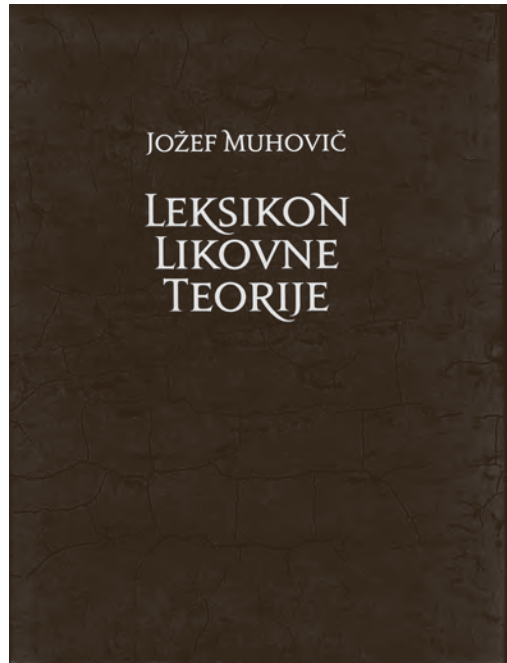

Kapitalno pomagalo za razumijevanje (suvremene) umjetnosti

Jožef Muhovič, *Leksikon likovne teorije. Slovar likovnoteoretskih izrazov z ustreznici iz angleške, nemške in francoske terminologije*, Celje-Ljubljana: Celjska Mohorjeva družba, 2015., 896 str.
ISBN 9789612781989

Jožef Muhovič (1954.) po naobrazbi je umjetnik, teoretičar umjetnosti i filozof. Studirao je slikarstvo, umjetničku grafiku, likovnu teoriju i filozofiju na Sveučilištu u Ljubljani, usavršavao se na Sveučilištima u Magdeburgu i Berlinu kao stipendist Zaklade Alexander von Humboldt, vodi istraživačke projekte posvećene problemima stvaranja i razumijevanja suvremene umjetnosti. Profesor je likovne teorije na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje Sveučilišta u Ljubljani. U svom radu Muhovič intenzivno, promišljeno i uspješno spaja umjetničku praksu i teoriju. Iznimno je aktivan kao likovni umjetnik, slikar, grafičar i kipar, s preko trideset samostalnih i brojnim skupnim izložbama. Istodobno objavljuje teorijske knjige o umjetnosti: *Umetnost in religija* (Ljubljana, 2002.), *Über das Geistige in der Kunst – Zum zweiten Mal* (zajedno s G. Kocijančičem i V. Snojem, Münster, Beč, Berlin, 2010.), *Sa slikarstvom na štiri oči* (Ljubljana, 2012.) i naposljetku *Leksikon likovne teorije* kao kruna dosadašnjeg teorijskog rada i praktičnog iskustva na najvažnijim poljima likovne umjetnosti.

Od ovog leksikona ne treba očekivati sadržaj kakav je, primjerice u *Likovnom leksikonu*, objavljenom u Zagrebu 2014. u nakladi Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža, a koji prije svega obuhvaća pojmove opće i nacionalne povijesti umjetnosti. Muhovičev se leksikon značajno razlikuje i od *Pojmovnika suvremene umjetnosti* Miška

Šuvakovića, objavljenog u Zagrebu 2005. godine (posrijedi je dopunjeno izdanje *Pojmovnika moderne i postmoderne likovne umjetnosti i teorije posle 1950.*, Beograd, 1999.), premda s njima ima mnogo više srodnosti nego s općim leksikonom. Šuvakovičev je *Pojmovnik* djelo povjesničara umjetnosti koji sa stajališta svoje znanosti tumači pojmove i kategorije suvremene umjetnosti, dok je Muhovičev *Leksikon* djelo aktivnog umjetnika i teoretičara koji umjetnosti prilazi na izravan i neposredan način, kao *insider*. Utoliko se u vezi s Muhovičem

pojavljuju asocijacije na početke europske umjetničke teorije u doba rane renesanse. Stvarati umjetnost, razumjeti umjetnost i svoje razumijevanje prenijeti drugima temeljno je načelo koje, primjerice, pokreće Leonea Battistu Albertija, pisca prvih traktata o likovnim umjetnostima i arhitekturi u postsrednjovjekovnom razdoblju europske kulturne povijesti. Od tada se postupno uspostavlja znanost o umjetnosti, koja se od prosvjetiteljstva rascijepila u nekoliko smjerova: estetiku, teoriju umjetnosti, povijest umjetnosti, povijest povijesti umjetnosti i sl. Jožef Muhovič nije povjesničar već teoretičar umjetnosti i umjetnik koji umjetničko stvaralaštvo nastoji objasniti njemu primjerenim pojmovima. Njegove intencije najbolje ćemo razumjeti ako u njegovom *Leksikonu* pročitamo natuknicu *Teorija o umjetnosti*, u kojoj piše: “Kad neka znanost baca mrežu svojih pojmova preko likovne umjetničke zbilje koju proučava, ona uzima iz nje one osobine koje su sposobni identificirati njezini pojmovi i koje njezin posebni jezik može izraziti. Iz toga slijedi da se ne radi o osobinama koje bi bile specifične za umjetnost, već za znanost. Estetičar – kao estetičar – iz umjetnosti izvlači samo estetičke, to će reći filozofske aspekte i osobine, sociolog sociološke, psihoanalitičar psihoanalitičke, povjesničar umjetnosti povijesne itd. Umjetnička zbilja ima, međutim, i drugih jednako tako važnih aspekata i osobina, pa je lako moguće zamisliti da kad sve znanstvene discipline obave svoj posao i iz umjetnosti ekstrahiraju osobine koje ih zanimaju, one osobine koje su relevantne za umjetničke pojave, ostanu neiscrpljene ili posve nedotaknute. A upravo su te osobine umjetnosti najsvojestvenije, autohtone, specifične i bitne, jer nisu ni filozofske, ni sociološke, ni psihoanalitičke ni povijesnoumjetničke itd., već umjetničke, tj. njezine.”

Muhovičev je pristup u najvećoj mjeri određen iskustvima umjetničke prakse

koja u suvremeno doba ima osobine znatno drugačije od onih kakve je imala u prošlosti, ali ima i mnoge druge koje ju još uvijek duboko povezuju s tradicionalnim umjetničkim radom u prošlosti. Njegov je primarni interes forma: njezin nastanak, njezine značajke i sastavnice, njezino doživljavanje i tumačenje. Osim forme važna je stoga i komunikacija – posredovanje umjetnosti percepcijom, intelektualnim naporom interpretacije, emotivnim doživljajem. Sve su to aspekti koji ulaze u vidokrug pisca i kojima on prilazi s jedne strane s filozofijsko-epistemološkog stajališta, a s druge strane ih razmatra sa stajališta povezanosti umjetničke prakse i teorije.

U natuknicama leksikona obrađeni su u prvom redu brojni teorijski pojmovi povezani s konkretnom likovnom formom koja postoji u vremenu i prostoru kao objekt u stalnoj interakciji sa subjektom umjetnika i recipijentata, bilo kao pojedinaca, bilo kao kolektiva. Pojam formalne analize jedan je od najobuhvatnije obrađenih u čitavom *Leksikonu*. U kompleksu pojmova vezanih uz oblikovanje mnogo je prostora, primjerice, dobila boja kojoj su pripale brojne manje ili više opširne natuknice pod slovom B, ali i u drugim dijelovima *Leksikona* (npr. Munsellov bojni sustav itd.). Premda likovne tehnike nisu u prvom planu, ipak je i njima i njihovim sastavnicama (poput fresko slikarstva, mozaika, uljnog slikarstva itd.) pripala potrebna pažnja autora. U leksikon su uključene i pojedine likovne vrste (poput knjižnog slikarstva ili žanra), dok su druge (poput pejzaža ili portreta) ispuštene. Obuhvaćeni su i stilski pojmovi odnosno kategorije stila novijeg vremena (poput ekspresionizma ili impresionizma) – stariji stilovi poput gotike ili baroka nisu opisani. Naravno, tu su i brojne umjetničke pojave važne za razumijevanje umjetnosti 20. st. i suvremenoga doba (poput *land arta*, *happeninga* ili *performansa*) itd. Pojmovnik

leksikona, koji sigurno ne može obuhvatiti sve, svojevrsna je teorijska mreža satkana od kategorija stvarnog i apstraktnog, praktičnog i akademskog, znanstvenog i intelektualnog bavljenja fenomenom umjetnosti.

Muhovičev terminološki priručnik obrađuje 821 pojam na oko 900 stranica knjige velikog formata. Natuknice su pisane vrlo pažljivo i sistematično, mnoge su popraćene uputama na literaturu i različite relevantne izvore. Slovenska je kulturna sredina ovim priručnikom dobila kapitalno pomagalo za razumijevanje umjetnosti, posebice umjetničkog stvaralaštva novijega doba. Muhovič, međutim, ovdje ne nudi popularno štivo, već traži čitaoce s određenom spremom i znanjem na razmjerno visokoj razini

umjetničke teorije. Njegov leksikon sistematizira i prezentira informacije na način koji osigurava visoku stručnu referencijalnost i traži interdisciplinarno snalaženje u svijetu umjetnosti. On daje informacije koje se u tom obliku ni približno ne mogu naći u popularnim izvorima podataka, a kamoli na internetskim tražilicama. Brojni crteži, grafikoni i vrlo kvalitetne ilustracije dopunjuju verbalnu stranu informacija, stvarajući koherentni kompendij riječi i slike u službi razumijevanja umjetnosti. Leksikon je uistinu jedinstven u svjetskim razmjerima, kako po koncepciji, tako i po kvaliteti izrade. Vjerujem da će za njim posegnuti i hrvatski čitaoci, makar se malo morali pomučiti sa slovenskim jezikom. ×